

JAN ZYGMUNT ROBEL – CO-CREATOR OF THE CRACOW INSTITUTE OF FORENSIC RESEARCH

Aleksander GŁAZEK

Institute of Forensic Research, Cracow

ABSTRACT: This paper profiles Dr Jan Zygmunt Robel, an outstanding chemist and forensic toxicologist, co-creator of the Institute of Forensic Research in Cracow and its first post-war director, the fortieth anniversary of whose death fell on 24 May 2002. Thanks to his efforts in April 1941, during the Second World War, what remained of the property and documentation of the Warsaw Institute of Forensic Research was successfully moved to Cracow and deposited in the Chemical Department of the State Institute of Forensic Medicine and Criminalistics. This facilitated re-establishment of the Institute in Cracow very shortly after the German army left the city. Despite the exceptionally difficult post-war conditions, the Institute, thanks largely to Dr Robel's passion and commitment, was able to undertake preparation of expert reports, encompassing a significantly broader field of forensic sciences than just the physico-chemical domain – such areas as criminalistic techniques were covered. The staff of the Chemistry Department formed the core of the Institute; however, Dr Robel managed to acquire many new colleagues fairly quickly. He worked at the Institute continuously until March 1961, when he retired. His posts at the Institute were: Director of the Institute, Research Director of the Institute, and – in the last period – Manager of the Biological Department. In 1992 the Scientific Council of the Institute of Forensic Research initiated a prize named after Dr Robel. It is awarded every year by the Chapter of the Scientific Council for the best Bachelor's, Master's or Diploma Thesis in the field of forensic science.

KEY WORDS: Dr Jan Zygmunt Robel; Institute of Forensic Research; Jagiellonian University; History of forensic sciences.

Z Zagadnień Nauk Sądowych, z. XLIX, 2002, 7–13

Received 27 Februar 2002; accepted 7 March 2002

May 2002 marks the 40th anniversary of the death of Jan Zygmunt Robel, co-creator of the Institute of Forensic Research in Cracow, its first post-war director and an outstanding chemist and forensic toxicologist. When, in April 1940, at the behest of the underground authorities of the Jagiellonian University, Dr Jan Zygmunt Robel commenced work at the State Institute of Forensic Medicine and Criminalistics, as head of the Department of Chemistry of this Institute, he most probably did not suppose that his subsequent career would be so closely and permanently linked to the forensic sciences, eventually becoming entirely devoted to the service of

the Administration of Justice. Robel had worked in the forensic sphere before: from 1912–1936, he had been an expert forensic witness at the Appeal Court in Cracow, and from 1933 to November 1939 (that is until the moment of his arrest by the German occupiers as part of *Sonderaktion Krakau*) had conducted lectures and exercises in toxicological and forensic chemistry for students of the Pharmacy Department UJ. However, some forensic science disciplines, such as forensic biology and criminalistics, lay outside his main area of interest. He was already, at that time, regarded as an outstanding specialist in the field of forensic chemistry and toxicology. His perfectionism, precision and unusual diligence, together with his responsibility, great intelligence and encyclopaedic knowledge meant that he enjoyed universal recognition both amongst the legal profession – judges, prosecutors and barristers, and in academic circles, especially amongst chemists and medical doctors. It is not surprising therefore that the Polish underground appointed him Director of the Chemistry Department. Nor is it surprising that the German authorities entrusted Dr Robel with investigating evidence secured from the bodies of Polish officers exhumed in Katyń in the spring of 1943. Now, over half a century later, one can better appreciate the validity of these decisions, and admire Dr Robel's erudition and steadfastness of character.

Shortly after being appointed to head the Chemistry Department, Robel became interested in the fate of the Institute of Forensic Research in Warsaw. This research establishment, set up in 1927–1929 under the auspices of the Ministry of Justice, was charged with issuing expert opinions in penal and civil cases, where complicated investigations using modern methods and the latest scientific achievements were required. It was an independent, well-equipped institution, employing specialists from many branches grouped into three departments: physico-chemical, chemico-toxicological, and biological. In October 1940 Robel travelled to Warsaw and ascertained no trace remained of the Institute at the *Galeria Luksemburga* – the site of the physico-chemical and biological departments. All the property and the records had been plundered by the Germans and conveyed to the Security Police (*Sicherheitspolizei*) in Berlin. Only a small collection of laboratory glassware and furniture remained in a private villa at 23 Katowicka St. in the district of *Saska Kępa*, where the Chemico-Toxicological Department and photographic workshop had been located. Toxicological analysis records and departmental archives had also survived. The Nazis had taken books, reagents and most of the equipment. Only the automatic cooler, which the Germans could not fit into their vans, remained. On Robel's orders, a detailed inventory was made of the whole surviving estate, together with the records. The months March to April 1941 were spent trying to get the Germans to agree to the transfer of the remaining equipment from the Warsaw Institute of Forensic Research to the Chemistry Department at 7 Kopernika

St. in Cracow. The move only succeeded thanks to the determination of Dr Robel and Dr Jerzy Leskiewicz, who supervised the whole undertaking on Robel's orders. On 8 April 1941 the property of the Institute – and hence, broadly speaking, the Institute itself – set off by rail to Cracow.

It turned out that the most useful part of the saved property for Dr Robel was the documentation – it enabled him to model the Chemistry Department in Cracow on the II Chemico-Toxicological Department of the Warsaw Institute. According to staff of the Department from that period, principles of expert report writing and, first of all, analytical methods and research procedures applied in Cracow were based on information gleaned from the Warsaw records. Thus the Chemistry Department became, during the period of Nazi occupation, a continuation of the pre-war Institute of Forensic Research, drawing on its achievements and experiences and enriching them with Robel's own experiences gained during many years' work as a forensic expert and educator. A nucleus was present, around which a fully-fledged Institute of Forensic Research could be re-established in Cracow – indeed, the process began very shortly after the German army left the city. Robel set about reviving the Institute with great passion and commitment. Thanks to his enterprise, the Institute undertook preparation of expert reports despite the exceptionally difficult post-war conditions, encompassing a significantly broader field of forensic sciences, including, among other things, various criminalistic techniques. Staff of the Chemistry Department formed the core of the Institute at that time; however, Robel managed to acquire many new colleagues fairly quickly. He recruited, amongst other people: his student, the young chemist Jan Markiewicz, and judge Jan Sehn, later Directors of the Institute.

Dr Robel worked at the Institute continuously until March 1961, when he retired. He died one year later, on May 24, at the age of 76. His posts at the Institute were: Director of the Institute, the first Research Director of the Institute, and – in his later years – Manager of the Biological Department. In their reminiscences, staff remembered him as an exceptionally demanding superior, very careful and conscientious, of great intelligence and broad interests. The history of Cracow and its old buildings and monuments were his great passion. He was involved in conservation of works of art, participating in 1923–1933 and 1946–1957 in the conservation of Wit Stwoszcz's famous altar in the Mariacki Church. He was also an active member of the Association of Book-Lovers, "An Almoner in the Order of Bibliophiles" and a member of the Chapter of the "Order of the White Crow". Being an eminent authority on hunting dogs, he was an international judge and took part in work of the Board of the Kennel Club, of which he later became an honorary member. In the years 1945–1949 he was a member of the State Nature Protection Council. And the list goes on – the sheer number and range of his activities are

worthy of admiration. Before the war he was an active member and co-founder of the Association of Higher Education Assistants. As head of this union, he was in the years 1922–1924 the co-founder and member of the Central Communication Commission of Trades Unions. He was also a co-founder of the Polish Chemistry Association, and an activist in the “Shining Cross” Anti-Alcohol Society.

On the thirtieth anniversary of the death of Dr Jan Zygmunt Robel, in 1992, the Scientific Council of the Institute of Forensic Research established a memorial prize. The prize is awarded each year by a Chapter of the Council for the best Bachelor's, Master's or Diploma Thesis in the field of forensic sciences. The prize was initiated with the aim of popularising forensic sciences amongst as broad a group of students – and their academic supervisors and tutors – as possible. The prize also serves to promote authors of the most interesting papers in particular disciplines of forensic science, and to raise awareness of a man who was beyond any doubt exceptional – Dr Jan Zygmunt Robel.

References:

1. Borkowski T., Różycka D., *Dzieje Instytutu Ekspertyz Sądowych 1929–1979*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1979.
2. Cholewiński J., Klewska A., Paszkowska M., *Wspomnienia z lat okupacji, Z Zagadnień Kryminalistyki*, zeszyt VI, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1969.
3. Kostrzewa J., *Pomocnicy Temidy – Dzieje Instytutu Ekspertyz Sądowych*, maszynopis 1999.
4. Kozłowska M., *Wspomnienia*, maszynopis 1999, Archiwum IES.
5. Markiewicz J., *Jan Zygmunt Robel – uczonek – działacz – konspirator, Z Zagadnień Kryminalistyki*, Suplement: Spuścizna z Katynia – Archiwum Doktora Robla, Kraków 1991.
6. Markiewicz J., *Szkice do dziejów Instytutu Ekspertyz Sądowych im. Prof. dra Jana Sehna w Krakowie*, maszynopis 1995, Archiwum IES.

JAN ZYGMUNT ROBEL – WSPÓŁTWÓRCA KRAKOWSKIEGO INSTYTUTU EKSPERTYZ SĄDOWYCH

Aleksander GŁAZEK

W maju 2002 roku upływa czterdziesta rocznica śmierci Jana Zygmunta Robla, współtwórcy krakowskiego Instytutu Ekspertyz Sądowych, jego pierwszego powojennego dyrektora, wybitnego chemika i toksykologa. W okresie przedwojennym dr Jan Zygmunt Robel był związany z Wydziałem Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego i kiedy w kwietniu 1940 roku na polecenie podziemnych władz Uniwersytetu Jagiellońskiego podjął pracę w Państwowym Instytucie Medycyny Sądowej i Kryminalistyki, obejmując kierownictwo Oddziału Chemicznego tego Instytutu, najprawdopodobniej nie przypuszczał, iż jego dalsza działalność zawodowa już na stałe będzie tak ściśle związana z naukami sądowymi, stając się z czasem pełną poświęcenia służbą wymiarowi sprawiedliwości. Wprawdzie w latach 1912–1936 dr J. Z. Robel pełnił obowiązki biegłego sądowego przy Sądzie Apelacyjnym w Krakowie, a od roku 1933 do listopada 1939 roku (tj. do chwili aresztowania przez okupantów niemieckich w ramach *Sonderaktion Krakau*) prowadził wykłady oraz ćwiczenia z zakresu chemii toksykologicznej i sądowej dla studentów Wydziału Farmaceutycznego UJ, to jednak niektóre z dyscyplin nauk sądowych, takie jak biologia sądowa czy kryminalistyka nie były podstawowymi płaszczyznami jego zainteresowań. Chociaż już wówczas jako chemik i toksykolog uważany był za wybitnego specjalistę z zakresu badań sądowych. Jego perfekcjonizm, dokładność i niebywała sumienność w połączeniu z odpowiedzialnością, niezwykłą inteligencją oraz ogromną wiedzą sprawiały, że cieszył się powszechnym uznaniem zarówno wśród prawników: sędziów, prokuratorów czy adwokatów, jak i w środowisku akademickim, szczególnie w gronie lekarzy i chemików. Nie dziwi więc decyzja skierowania dr. J. Z. Robla do Oddziału Chemicznego przez polskie podziemie. Nie dziwi także w tym kontekście powierzenie przez władze niemieckie dr. J. Z. Roblowi badań dowodów rzeczowych zabezpieczonych przy zwłokach polskich oficerów ekshumowanych wiosną 1943 roku w Katyniu. Szczególnie z perspektywy lat docenić można trafność tych decyzji oraz podziwiać wiedzę i niezłomność charakteru dra J. Z. Robla.

Tuż po objęciu kierownictwa Oddziału Chemicznego dr Jan Z. Robel zainteresował się losem Instytutu Ekspertyz Sądowych w Warszawie. Ta utworzona w latach 1927–1929 placówka badawcza, podległa Ministrowi Sprawiedliwości, miała za zadanie wydawać w postępowaniu karnym i cywilnym opinie w zakresie skomplikowanych badań prowadzonych przy wykorzystaniu współczesnych metod oraz osiągnięć naukowych. Była to niezależna, dobrze wyposażona instytucja, skupiająca specjalistów z wielu dziedzin, której strukturę tworzyły trzy działy: badań fizykochemicznych, badań chemiczno-toksykologicznych oraz badań biologicznych. W październiku 1940 roku dr J. Z. Robel udał się do Warszawy i stwierdził, że w pomieszczeniach, które zajmowały w Galerii Luksemburga działy fizyko-chemiczny i biolo-

giczny, nie było śladu po Instytucie. Całe mienie wraz z archiwami zostało zagrabione przez Niemców i przekazane Policji Bezpieczeństwa (*Sicherheitspolizei*) w Berlinie. Pozostały jedynie niewielkie ilości szkła laboratoryjnego oraz meblowania w prywatnej wili na Saskiej Kępie przy ul. Katowickiej 23, gdzie mieścił się dział chemiczno-toksykologiczny i pracownia fotograficzna. Zachowały się również księgi analiz toksykologicznych oraz akta tego działu. Aparaturę, książki oraz zapas odczynników hitlerowscy okupanci zdążyli wywieźć. Ze sprzętu laboratoryjnego uratowała się jedynie automatyczna chłdnia, której Niemcy nie zdołali pomieścić na samochodach. Z polecenia dr. J. Z. Robla cały ocalały majątek wraz z aktami został dokładnie zinwentaryzowany. Od marca do kwietnia 1941 roku trwały prace związane z uzyskaniem zgody okupacyjnych władz na przewiezienie tych sprzętów z warszawskiego Instytutu Ekspertyz Sądowych, których nie zrabowali Niemcy, do Krakowa i umieszczenie ich w pomieszczeniach Oddziału Chemicznego przy ulicy Kopernika 7. Przewiezienia ich, a tym samym nieformalnej przeprowadzki Instytutu Ekspertyz Sądowych, udało się dokonać tylko dzięki determinacji dr. Jana Z. Robla i dr. Jerzego Leśkiewicza, który z upoważnienia tego pierwszego nadzorował w Warszawie całe przedsięwzięcie. W dniu 8 kwietnia 1941 r. mienie Instytutu wyruszyło drogą kolejową do Krakowa.

Jak się okazało, najcenniejszą dla dr. J. Z. Robla częścią uratowanego mienia stała się przywieziona do Krakowa dokumentacja, na podstawie której kierowany przez siebie Oddział Chemiczny zorganizował na wzór Działu II Chemiczno-Toksykologicznego warszawskiego Instytutu. Według relacji ówczesnych pracowników Oddziału, od warszawskich kolegów przejęto między innymi wzory opiniowania, a przede wszystkim wypracowane przez nich metody analityczne oraz procedury badawcze. W ten sposób Oddział Chemiczny stał się w okresie okupacji hitlerowskiej kontynuatorem przedwojennego Instytutu Ekspertyz Sądowych, korzystając z jego osiągnięć oraz doświadczeń. Zostały one jednocześnie wzbogacone przez dr. J. Z. Robla o jego własne doświadczenia nabyte w długoletniej pracy biegłego sądowego i dydaktyka. Pozwoliło to odrodzić się Instytutowi w Krakowie tuż po opuszczeniu miasta przez wojska niemieckie. Z ogromną też pasją oraz zaangażowaniem zajął się dr. Jan Z. Robel wskrzeszaniem tej placówki. Dzięki jego przedsiębiorczości Instytut mimo wyjątkowo trudnych warunków okresu powojennego podjął działalność opiniodawczą nie tylko w zakresie badań fizyko-chemicznych, ale w znacznie szerszym obszarze nauk sądowych, obejmującym między innymi różne zagadnienia techniki kryminalistycznej. Trzon zespołu Instytutu stanowili wówczas pracownicy Oddziału Chemicznego, jednak dość szybko dr. J. Z. Robel pozyskał wielu nowych współpracowników, zatrudnił między innymi: swojego studenta, młodego chemika Jana Markiewicza oraz sędziego Jana Sehna, późniejszych dyrektorów Instytutu.

W Instytucie Ekspertyz Sądowych dr. J. Z. Robel pracował nieprzerwanie do 1961 roku, przechodząc w marcu tegoż roku w stan spoczynku. Zmarł rok później, 24 maja 1962 roku, w wieku niespełna 76 lat. Był dyrektorem Instytutu, jego pierwszym kierownikiem naukowym oraz w ostatnim okresie kierownikiem działu biologicznego. We wspomnieniach pracowników utrwalił się jako niebywale wymagający przełożony, dokładny i sumienny, o niezwykłej inteligencji i szerokich zainteresowaniach. Był miłośnikiem historii i zabytków Krakowa. Zajmował się konserwacją dzieł sztuki, uczestnicząc między innymi w latach 1923–1933 oraz 1946–1957 w pracach konserwatorskich ołtarza Wita Stwosza. Był aktywnym członkiem Towar-

rzystwa Miłośników Książki, „Jałmużnikiem w Zakonie Bibliofilskim” oraz członkiem Kapituły „Orderu Białego Kruka”. Jako znakomity znawca psów myśliwskich był międzynarodowym sędzią oraz uczestniczył w pracach Zarządu Związku Kynologicznego, którego został członkiem honorowym. W latach 1945–1949 wchodził w skład Państwowej Rady Ochrony Przyrody. Jego aktywność wzbudza podziw i uznanie zważywszy, iż przed wojną był między innymi aktywnym działaczem i współzałożycielem Stowarzyszenia Asystentów Szkół Wyższych. Jako przewodniczący tego związku był w latach 1922–1924 współzałożycielem i członkiem ówczesnej Centralnej Komisji Porozumiewawczej Związków Zawodowych. Był również współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Chemicznego i działaczem Stowarzyszenia Przeciwalkoholowego „Błękitny Krzyż”.

W trzydziestą rocznicę śmierci dr Jana Zygmunta Robla, w 1992 roku, Rada Naukowa Instytutu Ekspertyz Sądowych ustanowiła nagrodę jego imienia. Nagroda przyznawana jest corocznie przez jej Kapitułę za najlepszą pracę magisterską, licencjacką lub dyplomową w dziedzinie nauk sądowych. Nagrodę ustanowiono celem popularyzacji nauk sądowych wśród jak najliczniejszego grona studentów i słuchaczy szkół wyższych oraz opiekunów i promotorów ich prac. Nagroda ma służyć również z jednej strony promocji autorów najciekawszych prac z poszczególnych dyscyplin nauk sądowych, a z drugiej popularyzacji wśród młodzieży akademickiej niezwyklej osoby, jaką bez wątpienia był dr. Jan Zygmunt Robel.